

ضرورت توجه به اخلاق در دانشگاه های الکترونیکی

زهره علیمردانی^{۱*}

چکیده

با توجه به رشد سریع تکنولوژی نظام آموزش عالی مجازی نیز دستخوش تحولاتی گردیده که توجه به مسئله اخلاق به عنوان عنصری کلیدی و مهم توجه متخصصان و صاحب نظران آموزش مجازی را معطوف به خود کرده است. رسیدن به سعادت حقیقی بدون داشتن اخلاق الهی امکان پذیر نیست. قرآن کریم بهترین مرجع دعوت کننده به اخلاق و حل مشکلات اخلاقی می باشد. مشخصه بارز نظام های آموزشی پیشرو در عرصه یاددهی-یادگیری، استفاده اثربخش از ظرفیت ها و امکانات تازه ایجاد شده در سایه تحولات فناوری های نوین است. آموزش الکترونیکی به عنوان زیر مجموعه آموزش از راه دور که زاینده فناوری های اطلاعات و ارتباطات است از جمله فرصت های جدید در زمینه آموزش و یادگیری می باشد که امروزه اکثر نظام های آموزشی به منظور پیشبرد اهداف خود و دستیابی به کارایی و اثربخشی بیشتر آن را به خدمت گرفته اند. با در نظر گرفتن اینکه آموزش و یادگیری الکترونیکی تحولات شگرفی را در زمینه های آموزش ایجاد کرده است، لیکن به تبع آن نیز منجر به افزایش سوءاستفاده و عدم پای بندی اخلاقی بخصوص در حیطه فضای مجازی نیز شده است. لذا در مقاله پیش رو تلاش شده است ضرورت توجه به اخلاق در محیط یادگیری الکترونیکی با روش توصیفی-تحلیلی مورد بررسی قرار گیرد.

کلید واژه ها: اخلاق، اصول اخلاقی، یادگیری الکترونیکی

مقدمه

در آغاز هر دانشی، نخست از اهمیت و ارزش آن علم بحث می‌شود تا برای فراگیری آن شوق و انگیزه ایجاد شود برای ورود به این بحث، لازم است که بدانیم فلاسفه علم اخلاق را به دو قسمت تقسیم می‌کنند: اخلاق نظری که وظیفه آن مطالعه صفات و اعمال اخلاقی و پاسخ به سوالات و استدلال در مورد خوبی و بدی اعمال است و اخلاق عملی که تلاشی است برای رسیدن به وضعیت اخلاقی مطلوب و دستیابی به فضایل اخلاقی است. علم اخلاق نیز علمی است که رذایل و فضایل انسانی را برمی‌شمارد و راه های کسب فضایل و دفع و رفع رذایل را به ما می‌آموزد (جباری، لیلا؛ ۱۳۹۵).

بنابراین زیبایی و کمال قوه علم در این است که به حدی برسد که تشخیص خالص از ناخالص، حق از باطل و افعال ناپسند از پسندیده برایش آسان باشد. ثمره قوه علم در این مرحله، حکمت است که به منزله جان اخلاق نیکو می‌باشد. قرآن کریم درباره این موهبت می‌فرماید: خدا به هر کس که بخواهد حکمت می‌بخشد و به هر کس حکمت داده شود، به یقین خیری فراوان داده شده است و جز خردمندان کسی پند نمی‌گیرد (سوره بقره، آیه ۲۶۹). تا چندین سال پیش افراد برای آموزش و یادگیری نیاز به زمان و مکان مشخصی داشتند که دور هم جمع شوند ولی امروزه با پیشرفت فناوری های رایانه و شبکه تا حدودی این نیاز از بین رفته است و هر کسی به زودی قادر خواهد بود هر چیزی را در هر زمانی و در هر مکانی یاد بگیرد. این امر در سایه نظام جدیدی از آموزش صورت می‌گیرد که آموزش الکترونیکی^۱ امیده می‌شود. (هورتون^۲، ۲۰۰۶)

برخی از مخالفان آموزش های مجازی معتقدند که انتقال مفاهیم و ارزش های اخلاقی از طریق آموزش های الکترونیکی به دلیل عدم ارتباط فیزیکی، غیر ممکن است و انتقال ارزش ها که یکی از وظایف اصلی دانشگاه ها است در این محیط به درستی صورت نمی‌گیرد. (دریفوس^۳، ۲۰۰۱)

و فراگیری که وقت خود را جلوی رایله می‌گذرانند، وقت کافی برای آموختن ارزش های انسانی نخواهند داشت، زیرا ارزش های انسانی در محیط های واقعی و در مواجهه با دیگران آموخته می‌شود. به علاوه استفاده از رایانه در دانشگاه های مجازی، توجه را بیشتر معطوف به مسائل فنی خواهد نمود و جایی برای مسائل انسانی باقی نخواهد گذاشت و سبب فقر محتوای اخلاقی خواهد شد. سرانجام رایله ارزش هایی را آموزش خواهد داد که مریمان

1 - Electronic Learning

2 - Horton

3 - Dreyfus

خواهان آن نیستند مانند بی توجهی به ارزش های اخلاقی، نهادهای اجتماعی و وحدت ملی و نهایتاً تمدن انسان در معرض خطر خواهد گرفت (عطاران، ۱۳۸۳).

از سویی دیگر طرفداران آموزش مجازی معتقدند همان طور که کتاب فی نفسه سبب غیر انسانی شدن تعلیم و تربیت نمی شود، رایانه نیز بالذاته دارای چنین صفتی نیست. اگر رایانه جای مربی را بگیرد ممکن است چنین اتفاقی بیفتد ولی اگر مربی به عنوان راهنما همواره حضور داشته باشد و به غنی تر شدن محیط یادگیری کمک کند این مسئله بعید به نظر می رسد (فريتاس^۱، ۲۰۰۸)

لذا یکی از مباحثی که به واقعیت های آموزش مجازی ارتباط م یباید مباحث اخلاقی است. در واقع اخلاق از مباحثی است که امروزه در تمامی حوزه ها مطرح است و در آموزش مجازی به عنوان پدیده نوین، از جایگاه ویژه ای برخوردار است (. مسائلی که پیرامون اخلاق در آموزش مجازی مطرح هستند طیف وسیعی را در بر می گیرند که این سوال را در اذهان ایجاد می کند که آیا ارتباط اخلاق با آموزش مجازی همان ارتباط آموزش حضوری با اخلاق است یا اخلاق در آموزش مجازی مسائلی متفاوت با اخلاق در آموزش حضوری و سنتی دارد؟ اساتید دانشگاهی به جهت مرتبه علمی شان و تاثیر الگو پذیری که در بین دانشجویان دارند، ملزم به رعایت اصول اخلاقی و فردی هستند تا ضمن ایفا نمودن وظیفه تربیتی خود، از ردایی هم چون غرور و جاه طلبی و... دور بمانند.

بنابراین توجه به محیط آموزش و ذی نفعان سازمان های آموزشی برای رسیدن به مفهوم سازی اخلاق آموزش ضروری است، زیرا محیط حاکم بر آموزش سنتی با محیط رایج در انواع مختلف آموزش از راه دور که در برخی موارد به صورت ترکیبی^۲ است، متفاوت است. سازمان های آموزشی با محیط داخلی و خارجی در تعاملند. تشخیص و تمیز این دو محیط و ذی نفعان برای تبیین حقوق آنان و رعایت آن از سوی سازمان های آموزشی موجب دستیابی به مزیت رقابتی است. در مقاله پیش رو به بیان مطالبی پیرامون اخلاق در محیط آموزش الکترونیکی خواهیم پرداخت.

روش شناسی

پژوهش حاضر از نوع تحقیق، نظری و روش آن توصیفی- تحلیلی است. شیوه گردآوری اطلاعات، کتابخانه ای است و شامل شناسایی و مطالعه منابع علمی موجود از جمله مقالات معتبر و کتاب هایی که در حوزه اخلاق در آموزش الکترونیکی نوشته شده است، گردآوری

شد. در مقاله حاضر سعی شده است به بحث اخلاق در دانشگاه های الکترونیکی پرداخته شود.

تبیین معنایی اخلاق

اخلاق مجموعه صفات روحی و باطنی انسان است و به نقل از بعضی دانشمندان، گاهی به اعمال و رفتاری که از خلقیات درونی ناشی میشود نیز اخلاق گفته می شود (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷).

کاتوزیان (۱۳۸۶) در تعریف اجمالی از اخلاق می نویسد: مجموعه قواعدی که الزمه نیکوکاری و رسیدن به کمال است. یعنی به وسیله اخلاق ما معیاری به دست می آوریم که چه کاری خوب و چه کاری بد است.

اخلاق به دانش و فلسفه اخلاق تقسیم می شود که فلسفه اخلاق خود ناظر به دو سطح معرفتی شامل اخلاق نظری نظری و اخلاق کاربردی است. اگرچه در هر دو حوزه معرفتی سخن از بایدها و نبایدها و مسئولیت ها و فضایل اخلاقی است، سخن از چیستی اخلاق و اینکه خوب و بد کدام است مثالاً: حسد، چیستی، علل و آثار آن به اخلاق نظری مربوط است، اما بحث از مسائل اخلاقی در عمل حوزه اخلاق کاربردی است (قراملکی احد و همکاران، ۱۳۸۶). اخلاق کاربردی حوزه های گوناگون اخلاقمانند: پزشکی، اخلاق خانواده، اخلاق زیست محیطی، اخلاق مهندسی، اخلاق پژوهش، اخلاق حرفه ای، و اخلاق آموزش ... دارد. اخلاق آموزش مجازی یکی از جدیدترین مباحثی است که باید در اخلاق کاربردی مورد بررسی قرار گیرد (فرهود، ۱۳۸۶).

فارابی در توضیح اخلاق گفته است: اخلاق محصول عادت است و دلیل آن این است که اصحاب سیاست، کسی را از نیکان به حساب می آورند که عادت بر کارهای خوب را فرا گیرد و کارهای خوب را عادت خود قرار دهد.

موضوع اخلاق در پژوهش در سال های اخیر به شدت مورد توجه قرار گرفته است به طوری که مارتین هامرسلی بحث اخلاق در پژوهش را یکی از چهار موضوع اجتماعی درگیر به علوم اجتماعی می داند (ادوارد، منسر^۱، ۲۰۰۲).

برخی برای تفکیک میان علم اخلاق و فلسفه اخلاق از دو عنوان دستوری و توضیحی استفاده می کنند؛ بدین معنی که علم اخلاق، علمی دستوری است که امر و نهی می کند و "باید و نباید" به کار می برد و یا حداقل قضایای آن را می توان به صورت امر و نهی انشائی بیان کرد.

در حالی که فلسفه اخلاق، علمی توصیفی است که از واقعیات خبرمی دهد همچون علوم ریاضی و طبیعی، قضایای آن به صورت امر و نهی بیان نمی شود (مدرسی، ۱۳۷۱). توجه دانشمندان اسلامی بیشتر بر صفات اخلاقی است و به نفس فعل و عمل که صادر می شود توجه خاصی نکرده اند. در حالی که بسیاری از اندیشمندان و فیلسوفان غربی نفس افعال و رفتار انسانی را مورد توجه قرار داده اند. به طور مثال ژکس^۱ می گوید: "علم اخلاق عبارت است از تحقیق در رفتار آدمی بدان گونه که باید باشد" در این جا توجه به نفس عمل و رفتار مورد نظر است (مدرسی، ۱۳۷۳)

هدف علم اخلاق، از دیدگاه اندیشمندان مکتب اسلام را می توان رسیدن انسان به کمالات عقلی و سعادت حقیقی دانست. ملا احمد نراقی در معراج السعاده هدف علم اخلاق را پاک ساختن نفس از صفات رذیله و آراستن آن به ملکات جمیله می داند و ثمره تهذیب اخلاق را رسیدن به خیر و سعادت ابدی معرفی می کند (پارسانیا، ۱۳۸۷).

آموزش الکترونیکی

با تأمل در ساختار آموزش الکترونیکی و بررسی تعاریف و نظریات مربوطه میتوان آن را رویکردی نوآورانه در ارائه محیط یادگیری مجهز به نرم افزارهای کاربردی و روشهای مبتنی بر فناوری به شکل تعاملی، جذاب و یادگیرنده محور برای هر فرد در هر کجا و هر زمان با بهره گیری از منابع متعدد و همسو با شکل های دیگر محیطهای آموزشی در نظر گرفت. یادگیرنده در این محیط آموزشی با سهولت و سرعت بیشتری می تواند با توجه به نیاز و شرایطش به یادگیری بپردازد (کاترل و لیون^۲، ۲۰۰۷).

نظام آموزش عالی، از طریق توسعه روش یادگیری الکترونیکی می تواند دسترسی علاقه مندان به یادگیری را فارغ از قیود زمان و مکان افزایش دهد و یادگیری بر اساس توانایی افراد، افزایش اثربخشی، افزایش مسئولیت فردی در یادگیری دانشجوی محور و تحقق جامعه یادگیرندگان و تشکیل جوامع پژوهشی را تحقق بخشد (امان زاده و نعمان اف، ۱۳۹۴).

دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی به دلیل نقش مهمی که در تولید دانش، اطلاعات و توسعه جوامع دارند به سرعت در حال تغییر روش های سنتی یاددهی - یادگیری به شیوه های نوین به منظور دستیابی به کیفیت، انعطاف پذیری بهتر، هزینه کمتر، گسترش ظرفیت و توسعه آموزش و به طور کلی پاسخگویی به نیازهای جامعه هستند. از این رو آموزش الکترونیکی را به عنوان رویکرد جدید جهت تسهیل تولید و توسعه خدمات متنوع آموزشی و دسترسی آسان

1 - zhax

2 - Cuthrell & Lyon

به این خدمات به منظور کمک به یادگیرندگان در ساختن معنای شخصی و رشد از طریق تجارب یادگیری مورد توجه قرار داده (ناتریلو^۱، ۲۰۰۵) و سرمایه گذاری کلانی هر ساله به این امر اختصاص می‌دهند. به طور مثال در آمریکا سالانه ۷۷ میلیارد دلار برای توسعه آموزش الکترونیکی هزینه می‌شود و از سوی دیگر نرخ رشد ثبت نام کنندگان دوره های آموزش الکترونیکی نیز در سال‌های اخیر قابل توجه می باشد. بر طبق آمارهای منتشر شده بیش از ۴/۶ میلیون یادگیرنده تا سال ۲۰۰۸ در این دوره‌ها شرکت کردند که نسبت به سال قبل از آن رشدی در حدود ۱۶/۹ درصد داشته است (آلن و سیمون^۲، ۲۰۱۰).

آموزش غیر حضوری، یا آموزش مکاتبه ای در دهه اول سال ۱۷۰۰ میلادی در انگلستان آغاز شد. هنوز هم در نقاط مختلف دنیا از جمله در ایران از این شیوه آموزش برای تحصیل و یادگیری، استفاده می‌شود. آموزش مکاتبه ای که با نامه نگاری مدرسه یا مؤسسه ها اداره می‌شد و بین یادگیرندگان و استادان از طریق نامه نگاری ارتباط برقرار می‌گردید مورد توجه یادگیرندگان بود (سیدی نظولو، ۱۳۹۰).

تاریخچه آموزش از راه دور در ایران به زمان بهره گیری از ابزارهای کمک آموزشی سمعی- بصری شامل نمایش اسلاید و فیلم های آموزشی در کلاس درس باز می‌گردد پس از آن تلویزیون آموزشی ملی ایران رسماً به امر آموزش همگانی از طریق این رسانه در سراسر کشور پرداخت. در ایران دانشگاه ابوریحان بیرونی در سال ۱۳۵۰ شمسی برای نخستین بار نسبت به ارائه آموزش راه دور، به صورت مکاتبه ای در هشت رشته تحصیلی اقدام کرد. از سال ۱۳۵۹ الی ۱۳۶۶ آموزش از راه دور در ایران به طور موقت تعطیل شد. اما در خلال این سال ها انجام مطالعات و بررسی اولیه منجر به تاسیس دانشگاه پیام نور در سال ۱۳۶۶ و آغاز به کار آن شد (عظیمی، ۱۳۸۳).

هورتون^۳ (۲۰۰۳) معتقد است که یادگیری الکترونیکی در یک تعریف وسیع شامل هر گونه استفاده از فن‌اوریهای وب و اینترنت به منظور خلق تجربیات یادگیری است. در یک تعریف جامع یادگیری الکترونیکی را شامل هر گونه یادگیری می داند که در آن از شبکه برای انتقال دانش، تعامل و تسهیل یادگیری استفاده می شود.

در یک تعریف جامع یادگیری الکترونیکی را شامل هر گونه یادگیری می داند که در آن از شبکه برای انتقال دانش، تعامل و تسهیل یادگیری استفاده می شود، این نوع یادگیری شامل یادگیری توزیع شده، یادگیری از راه دور به جز آموزش مکاتبه ای و آموزش مبتنی بر رایانه در شبکه و آموزش مبتنی بر شبکه است. این آموزش همزمان یا ناهمزمان است و می نکته

1 -Natriello

2 -Allen, & Seaman

تواند بارانمایی معلم و با کمک رایانه و یا ترکیبی از هر دو باشد تمام تعاریف مطرح شده بر سه نکته یادگیری، تکنولوژی و دسترسی تأکید دارند (مهدیون و همکاران، ۱۳۹۰).

مفهوم اخلاق در آموزش الکترونیکی

اخلاق رایانه‌ای، از مباحثی است که در اخلاق کاربردی مطرح می‌شود. اخلاق کاربردی از زیرشاخه‌ها یا پیوست‌های فلسفه اخلاق است که به مباحثی می‌پردازد که به ارزش‌های عملی رفتار انسان‌ها در حوزه‌هایی خاص مربوط می‌شود. اخلاق پزشکی، اخلاق زیست محیطی، اخلاق روزنامه نگاری، اخلاق تجارت و... از شاخه‌های اخلاق کاربردی است. اخلاق فناوری اطلاعات نیز از جمله شاخه‌های اخلاق کاربردی است. این رشته می‌کوشد به پرسش‌هایی پاسخ گوید که مرتبط با بنیان‌های ارزشی رفتارها و مسئولیت‌های افراد در حوزه فناوری اطلاعات است. به عبارتی، اخلاق رایانه‌ای شامل ماهیت و بن مایه‌های قضاوت اخلاقی، استانداردهای قواعد رفتاری در استفاده از فناوری اطلاعات برای تصمیم‌گیری است (رحیمی و اسفندیاری مقدم، ۱۳۸۹).

تعریف اخلاق در فضای مجازی همانند اخلاق در دنیای حقیقی و واقعی است. چرا که اخلاق مطالعه اصول اعتقادی است و واژه ای است که دربرگیرنده رفتار و اعمالی که اصولاً درست یا نادرست در نظر گرفته می‌شود و قوانینی که روی این فعالیت‌ها احاطه دارد. و ارزش‌هایی که درونی شده و توسعه یافته‌اند و از پس آن اعمال و رفتارها دنبال شده اند (پور نقدی، ۱۳۸۸). اخلاق اینترنتی (مجازی) به عنوان یک نوع اخلاق حرفه ای محسوب می‌شود و این اخلاق حرفه ای نیز به نوبه‌ی خود زیرمجموعه‌ی اخلاق اجتماعی قرار می‌گیرد که موضوع علم اخلاق است. اخلاق حرفه‌ای نقطه تلاقی علم اخلاق و تکنولوژی محسوب می‌شود. با این بیان همانطوری که اخلاق دارای بار ارزشی است، اخلاق جهان مجازی نیز به تبع آن چنین ویژگی خواهد داشت یعنی قواعد و اصول اخلاقی باید توسط کاربران و کارگزاران در فضای مجازی با توجه به منافع، فرهنگ و ارزش‌ها و اعتقادات مورد پذیرش جمع در جامعه وضع گردد بدین ترتیب اخلاق فردی تابع جامعه خواهد بود تا تناقضی ایجاد نشود (حسن بیگ زاده، ۱۳۹۱).

اخلاق در آموزش الکترونیکی از حوزه های اخلاق حرفه ای است. زیرا حرفه عبارت است از برخورداری از دانش، مهارت و توانایی (قراملکی و همکاران، ۱۳۸۶) و به نظرمی رسد آموزش در این معنا می تواند حرفه تلقی شود. اخلاق حرفه ای از الگوهای رفتار ارتباطی مبتنی بر

رعایت حقوق دیگران و مسؤولیت های اخلاقی در قبال محیط حکایت می کند (قراملکی، ۱۳۸۵).

بحث از آموزش و پرورش ما را از مباحث اخلاقی بی نیاز نمی کند، زیرا نفی در نفی، اثبات است اما اثبات، نفی نیست. اگرچه رسالت و هدف آموزش و پرورش، رشد و شکوفایی انسانها و تکامل آنان در کنار تولید علم و نوآوری است اما گسترش فزاینده مسائل غیراخلاقی و بروز زمینه های گوناگون برای فرصت طلبی ها و سوء استفاده ها غیراخلاقی است و نیاز آموزش و پرورش به ویژه در آموزش های الکترونیکی و مجازی را به دلیل جریان آزاد و فراخ دامنی ارتباطات الکترونیکی، به اخلاق نمایان می سازد. باید توجه داشت که اخلاق یک مفهوم واحد جهانی دارد، هر چند که برخی نسبت به آن رویکرد تحویلی نگری و دید تک بعدی داشته اند لذا تعمیم تعریف اخلاق حرف های به حوزه اخلاق آموزش نیز تحویل نگری است و محقق را در تدوین و تنظیم کدهای اخلاقی در حوزه آموزش جهت تبیین ارزشها و ضدارزشها به طور شفاف و روشن و بیان مسؤولیت اخلاقی در قبال هنجارهای اخلاقی که مستلزم مفهوم سازی دقیق و کامل از اخلاق آموزش می باشد، به خطای مسأله پنداری می اندازد. لیکن اگر چه اصول و ارزشهای اخلاقی بعضاً کلی و جهان شمولند مثل امانت داری، راستگویی، حفظ حریم شخصی، کرامت اصیل و ذاتی، احترام به آزادی، پرهیز از فریبکاری و ... اما ممکن است هر یک از این مفاهیم در حوزه های مختلف مصادیقی متفاوت از دیگر حوزه ها پیدا کند، مثلاً امانت داری در داد و ستد، با امانت داری در حوزه آموزش یکی نیست، فریبکاری در حوزه بانک و فرهنگ سازمانی بانک، از فریبکاری در حوزه آموزش مجازی متفاوت است. آن چه در حوزه معرفتی اخلاق آموزش قابل بحث و بررسی است، مسائل، مصادیق، تعارضات اخلاقی و مسؤولیت های اخلاقی سازمان در حوزه آموزش مجازی است (براکت، ۲۰۰۴)

اینترنت جز یک فضای مجازی چیز دیگری نیست اما همین دنیای مجازی آنقدر توانمند و انعطاف پذیر است که تحولات گسترده ای را در زندگی ما ایفا می کند. اینترنت به لحاظ خصوصیت بالقوه اش علاوه بر اینکه یک مفهوم تکنولوژی به معنای عام ابزاری است به عنوان یک رسانه جمعی، فضایی مجازی برای کاربران خود به وجود آورده که هم باعث تقویت و هم باعث تخریب اخلاق و روابط انسانی اجتماعی افراد می شود و تا آنجا به پیش می رود که حتی می تواند به تغییر اخلاق فردی و اجتماعی نیز بیانجامد از این رو در ده های اخیر به یک موضوع چالش برانگیز برای محققان علوم رفتاری و روانشناسی و جامعه شناسان تبدیل شده است. اینکه چه معیار اخلاقی برای کنترل پیامدهای منفی آن وضع شود چیزی نیست که مورد توافق همگان باشد (حسن بیگ زاده، ۱۳۹۱).

اصول اخلاقی در یادگیری الکترونیکی

هدف اخلاق در فناوری اطلاعات و در نتیجه آموزش الکترونیکی و انواع آن، ایجاد ابزارهایی است تا بتوانند با در نظر گرفتن جنبه های اخلاقی مهم در کاربرد و توسعه این سیستم ها به کار گرفته شود. یکی از مسائل پیرامون اخلاق در دانشگاه های مجازی، ناشی از این است که نوعی خلاء سیاست درباره اینکه فناوری رایانه ای چگونه باید استفاده شود، وجود دارد (مور^۱، ۱۹۸۵)

اصل رعایت حقوق دیگران در یادگیری الکترونیکی

یکی از دغدغه های جامعه دانشگاهی و آموزش عالی موضوع رعایت حقوق دیگران در فضای مجازی است؛ این حریم میتواند در خصوص رایانامه^۲ دانشگاهیان و یا دوربین های مداربسته در محیط و محوطه های علمی، تارنمای^۳ دانشگاهیان، ویدئو کنفرانسها^۴، یادداشتهای فضای مجازی دانشگاهیان شبکه های اجتماعی و یا تدریس در آموزش الکترونیکی و حق مالکیت معنوی آنان باشد. (به نقل از زمانی و تریایان، ۱۳۹۶).

در تعریفی دیگر این حق چنین بیان شده است: حق افراد، گروهها یا مؤسسات نسبت به اینکه خود تعیین نمایند که چه زمانی، چگونه و تا چه اندازه های اطلاعات مربوط به آنها به دیگران قابل انتقال باشد بیان این نکته لازم است، که معنای اصطلاحی حریم فاصله چندانی با معنای لغوی آن ندارد. (محمد بن مکرّم، ۱۴۱۶).

مصادیق عدم رعایت حقوق دیگران در فضای دانشگاه مجازی را می توان از تأخیر اساتید و دانشجویان در کلاس درس آنلاین تا گرفتن وقت کلاس توسط برخی دانشجویان نام برد.

اصل مساوات و برابری در یادگیری الکترونیکی

اصل مساوات و برابری جزء اصول اخلاقی به شمار می رود که از وظایف اصلی آموزش عالی می باشد و قابل تعمیم به آموزش مجازی است. در یادگیری الکترونیکی که آموزش از طرق رایانه و اینترنت است، وضعیت اقتصادی، فرهنگی و عدم دسترسی به کیفیت مطلوب پهنای باند نباید سبب شکاف دیجیتالی و فاصله بین مردمانی که دسترسی به فناوری دارند در برابر

1 -Moor

2- Emai

3 -Website

4 -Video-Conferencing

مردمانی که محرومند یا دسترسی اینترنت دارند، شود. لذا توجه به این اصل تمهیداتی را می طلبد که برای رفع اینگونه مشکلات علی الخصوص درحیطه آموزش در نظر گرفته شود.

بحث و نتیجه گیری

یکی از رسالت‌های آموزش دانشگاهی ترویج اخلاق است؛ اما در فضای مجازی آموزش عالی و آموزش مجازی گاهیرفتارهای غیر علمی و خلاف اخلاق دانشگاهی مشاهده میشود، که لزوم توجه به اخلاق دانشگاهی در این خصوص را نمایان تر می کند. بنابراین، باید با دقت و ظرافت با این موضوع کنار آمد و همگام با پیشرفت تکنولوژی از ظرفیت‌های این حوزه، فناوری‌های اطلاعاتی و رشد جوامع در حوزه مجازی و دانشگاهی استفاده نمود.

همچنین با گسترش فعلیت دانشگاه‌های مجازی و با وجود ارزش‌های متعدد در این دانشگاه، به نظر می رسد با ایجاد فضای اخلاقی مناسب بتوانیم محیطی را ایجاد کنیم تا بازنگری ارزش‌های اخلاقی و درک مشترک از اینکه کدام ارزش‌ها مناسب تر است، برای همگان میسر شود.

نتیجه آنکه با رعایت اصول اخلاقی در فضای دانشگاه‌های مجازی می توان تمهیداتی اندیشید که فردی بی حرمت نشود و ضمن رعایت حریم شخصی افراد، حقوق مالکیت معنوی افراد حفظ گردد و در نهایت سلامت و امنیت اجتماعی و روانی دانشگاهیان تأمین شده و صداقت، امانت، رازداری و اعتماد میان جامعه دانشگاهی رواج یابد.

منابع

قرآن کریم

ابن منظور، لسان العرب، بیروت، دار احیاء التراث العربی، (۱۴۱۶ ق)

پارسانیا، حمید(۱۳۸۷). اخلاق اسلامی هستی و چیستی. ماهنامه پگاه حوزه، آبان ماه ۱۳۸۹-۱۳۹۹ شماره ۴.

پورنقدی، بهزاد، (۱۳۸۸). اخلاق در فناوری اطلاعات و آسیب شناسی اخلاق ارتباطات، اخلاق در علوم و فناوری، ش ۱ و ۲، صص ۲۸ - ۲۱.

جباری، لیلا (۱۳۹۵). جایگاه اخلاق در نظام آموزشی و پژوهشی، همایش ملی اخلاق علم و اخلاق حرفه ای در مکتب علامه طباطبایی (ره)، تبریز، دانشگاه صنعتی سهند تبریز- مرکز مطالعات و پژوهش‌های علم و دین.

حسن بیگ زاده، خدیجه(۱۳۹۱). اخلاق مجازی یا فضای مجازی اخلاقی؟ همایش اخلاق سهروردی،

زنجان

- دکتر احمد علیپور، عذرا شالیاف. ۱۳۸۷. اخلاق آموزش مجازی. اخلاق در علوم و فناوری ۱:۴۳-۱-رساله آیت الله مکارم شیرازی.
- زمانی، اصغر؛ ترابیان، نرگس(۱۳۹۵) نخستین همایش ملی برنامه ریزی و تحول نظام آموزشی، قم: دانشگاه پیام نور.
- سیدی نظرلو، سید طاهر (۱۳۹۰). بررسی چگونگی تعامل میان عناصر سه گانه آموزش دانشجو، استاد، محتوا در برنامه درسی الکترونیکی دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی . پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- شد کبری، فاطمه (۱۳۹۵)، بررسی اخلاق پژوهش در آموزش عالی، پنجمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار -موسسه آموزش عالی مهر اروند
- عطاران، محمد(۱۳۸۳).تحلیل رویکردهای نقادانه بر توسعه فناوری اطلاعات در آموزش و پرورش. فصلی از کتاب برنامه درسی در عصر فناوری ارتباطات . تالیف جمعی از نویسندگان . تهران: نشر آبیژ.
- فرهود، داریوش(۱۳۸۶). مروری بر تاریخچه اخلاق همراه با گرآوری زمینه های گوناگون اخلاق ، اخلاق در علوم و فناوری .شماره ۱ و ۲.
- قراملکی احد و همکاران.(۱۳۸۶). اخلاق حرفه ای در تمدن ایران و اسلام. پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی. تهران.
- میری، مهوش؛ نسرین گودرزی و شهاب مالکی،(۱۳۹۴) یادگیری الکترونیکی (E-Lerning) و جایگاه آن در نظام آموزشی، اولین کنفرانس بین المللی مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم تربیتی، ساری، شرکت علمی پژوهشی و مشاوره ای آینده ساز ، دانشگاه پیام نور نکا
- نعمت زاده آق براز، سمیه (۱۳۹۳). بررسی مسائل اخلاقی در آموزش مجازی. پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، قم.
- Allen I. E., & Seaman, J. (2010). Learning on Demand: Online Education in the United States, 2009. Sloan Consortium. PO Box 1238, Newburyport, MA 01950.
- Brockett R G, Hiemstra R (2004). Toward Ethical Practice. Malabar, FL: Krieger Publishing Co
- Chancy B H (1976). History Theory and Quality Indicators of Distance Education: A Literature
- cutrell, K., & Lyon, A. (2007). Instructional strategies: What do online students prefer. MERLOT Journal of Online Learning and Teaching, 3(4), 357-362
- Horton, W; Horton, k (2003). E-learning Tools and Technologies. Wileypublishing. First edition

Moore, M. G., & Kearsley, G. (2011). Distance education: A systems view of online learning. Cengage Learning.

Review, CHES office of Health Informatics, Texas, AQM University